

The Effect of Problem-Solving Skills and Self-Efficacy on Information Seeking Behavior of Graduate Students in the Fields of Management and Knowledge and Information Science

Fatemeh Andami¹, Fatemeh Zandian²,
Mohammad Hassanzadeh³

Abstract

Purpose: To determine the effect of problem-solving skills and self-efficacy on the information-seeking behavior of graduate students in management, information science, and Knowledge.

Method: The current research is applied in terms of purpose and by survey method. The students in this research were selected by random sampling. To collect information in the current study, three general self-efficacy questionnaires with 17 questions, Hepner's problem-solving skills questionnaire with 32 questions, and a researcher-made information-seeking behavior questionnaire with 31 questions were used. According to the results of Cronbach's test, the reliability of the information-seeking behavior section is (0.73). The problem-solving skill section is (0.71), and the validity of the questionnaires has been examined and approved by 7 experts in the fields. Out of 3278 people, the questionnaires were randomly distributed among graduate students (master's degree and doctorate) of nine public universities in Tehran and a total of 234 responses were received.

Data analysis was done using SPSS software. Due to the normality of the data, the regression test was used to identify the effect of problem-solving and self-efficacy on information-seeking behavior.

Findings: According to the Pearson test results, there is a positive and significant relationship between the components of self-efficacy and information-seeking behavior, and there is also a positive and significant relationship between the components of problem-solving skills and information-seeking behavior, as well as between self-efficacy and problem-solving skills.

Based on the obtained results, the level of problem-solving skills and self-efficacy as well as information-seeking behavior of students is average. Among the three components of problem-solving skills, (personal control) has the highest value, and (confidence in problem-solving) has the lowest value. Among the components of self-efficacy, the highest value is related to (tendency to initiate behavior) and the lowest value is related to (persistence in homework). Also, among the components of information-seeking behavior, the highest value is related to (the nature and type of information sought) and the lowest value is related to (motivation).

Conclusion: According to the findings, the low value of the component of trust in solving problems shows the lack of ability of a person to solve problems. Because people do not trust their ability to solve the problem and avoid reaching the right answer and solving the problem with self-control. The lower component of insistence on the task compared to other components of self-efficacy is a sign of not accepting failure by the person and starting the next behavior. Since a person does not tolerate failure, after spending a little time on the path if no progress is made, he quickly replaces the previous path with another path to avoid failure. Also, due to the higher value of the information-seeking behavior component compared to its other components, it shows that the type and subject of information sources is a determining factor of the search. Because students do not have the motivation and desire to reach the desired subject through different methods and subjects, they try to identify only the desired subject and collect information about the same subject. Also, the results of the findings show that since the confidence in solving problems among students is low, they do not have enough motivation to reach information and as a result, they do not persist in doing their work and homework and leave it half-finished.

Keywords

Problem Solving Skills, Self-Efficacy, Information-seeking Behavior, Information Need, Graduate Students

Citation: Andami, F., Zandian, F., & Hassanzadeh, M. (2025). The Effect of Problem-solving Skills and Self-efficacy on Information Seeking Behavior of Graduate Students in the Fields of Management and Knowledge and Information Science. *Librarianship and Information Organization Studies*, 35(4): 123-144.

Doi: 10.30484/NASTINFO.2024.3613.2280

Article Type: Research Article

Article history:

Received: 8 June 2024

Accepted: 10 Aug. 2024

1. M.A., Knowledge and Information Science, Faculty of Management and Economics, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
fatemeandami72@gmail.com

2. Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Management and Economics, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran (Corresponding Author)
zandian@modares.ac.ir

3. Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Management and Economics, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
hasanzadeh@modares.ac.ir

Publisher: National Library and Archives of I.R. of Iran
© The Author(s).

تأثیر مهارت‌های حل مسئله و خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان

تحصیلات تکمیلی رشته‌های مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی

فاطمه اندامی^۱ | فاطمه زندیان^۲ | محمد حسن زاده^۳

چکیده

هدف: تعیین تأثیر مهارت‌های حل مسئله و خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و به روش پیمایشی است. دانشجویان در این پژوهش به صورت نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده‌اند. برای جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش حاضر از سه پرسشنامه خودکارآمدی عمومی با ۱۷ پرسش، پرسشنامه مهارت حل مسئله هینر با ۳۲ پرسش و پرسشنامه پژوهشگر ساخته رفتار اطلاع‌یابی با ۳۱ پرسش استفاده شده است. براساس نتایج آزمون کرونباخ میزان پایایی بخش رفتار اطلاع‌یابی ۰/۷۳ و بخش مهارت حل مسئله ۰/۷۱ بوده و روایی پرسشنامه‌ها مورد بررسی و به تائید ۷ نفر از صاحب‌نظران حوزه‌ها قرار گرفته است. از بین ۳۲۷۸ نفر پرسشنامه‌ها به صورت تصادفی بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) ۹ دانشگاه دولتی شهر تهران پخش شده و در مجموع ۲۳۴ پاسخ دریافت شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شده است. با توجه به نرمال بودن داده‌ها، از آزمون رگرسیون برای شناسایی تأثیر حل مسئله و خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی استفاده شده است.

یافته‌ها: بر اساس نتایج آزمون پیرسون، بین مؤلفه‌های خودکارآمدی و رفتار اطلاع‌یابی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ همچنین بین مؤلفه‌های مهارت حل مسئله و رفتار اطلاع‌یابی و نیز میان خودکارآمدی و مهارت حل مسئله هم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. براساس نتایج به دست آمده، میزان مهارت حل مسئله و خودکارآمدی و همچنین رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان در حد متوسط است. در بین سه مؤلفه مهارت حل مسئله، کنترل شخصی دارای بیشترین مقدار و اعتماد به حل مسئله دارای کمترین مقدار است. از میان مؤلفه‌های خودکارآمدی بیشترین مقدار مربوط به گرایش به آغازگری رفتار و کمترین مقدار مربوط به پافشاری در تکلیف است. همچنین از بین مؤلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی بیشترین مقدار مربوط به ماهیت و نوع اطلاعات مورد جستجو و کمترین مقدار مربوط به انگیزه است.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج یافته‌ها، کم بودن مقدار مؤلفه اعتماد به حل مسائل، عدم توانایی فرد در حل مسئله را نشان می‌دهد؛ زیرا افراد به توانایی خود در حل مسئله اعتماد ندارند و با خودکنترلی از رسیدن به پاسخ درست و حل مسئله اجتناب می‌کنند. کم‌تر بودن مؤلفه پافشاری در تکلیف نسبت به مؤلفه‌های دیگر خودکارآمدی، نشانه عدم پذیرش شکست از طرف فرد و شروع رفتار بعدی است. از آنجایی که فرد تحمل شکست را ندارد بعد از سپری کردن اندکی از مسیر، در صورتی که پیشرفتی حاصل نشود، سریعاً مسیر دیگری را جهت اجتناب از ناکامی جایگزین مسیر قبلی می‌کند. همچنین با توجه به بیشتر بودن مقدار مؤلفه رفتار اطلاع‌یابی نسبت به بقیه مؤلفه‌های آن، نشان می‌دهد نوع و موضوع منابع اطلاعاتی عامل تعیین‌کننده جستجو است؛ چون دانشجویان انگیزه و تمایلی برای رسیدن به موضوع مورد نظر از روش و موضوعات مختلف ندارند، سعی می‌کنند تنها موضوع مورد نظر را مورد شناسایی قرار دهند و تنها راجع به همان موضوع اقدام به جمع‌آوری اطلاعات نمایند. همچنین نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد از آنجایی که اعتماد به حل مسئله در بین دانشجویان کم است، آن‌ها انگیزه کافی برای رسیدن به اطلاعات را ندارند و در نتیجه، در انجام کار و تکلیف خود پافشاری نمی‌کنند و آن را نیمه‌کاره رها می‌کنند.

کلیدواژه‌ها

مهارت حل مسئله، خودکارآمدی، رفتار اطلاع‌یابی، نیاز اطلاعاتی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی

۱. کارشناس ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
fatemeandami72@gmail.com

۲. دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
zandian@modares.ac.ir

۳. استاد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
hasanzadeh@modares.ac.ir

فصلنامه مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۳۵ (۴)، زمستان ۱۴۰۳

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۲۰

ناشر: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
© نویسندگان

استناد: اندامی، فاطمه، زندیان، فاطمه و حسن زاده، محمد (۱۴۰۳). تأثیر مهارت‌های حل مسئله و خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۳۵ (۴): ۱۴۴-۱۳۳.

Doi: 10.30484/NASTINFO.2024.3613.2280

مقدمه

امروزه اطلاعات نقش کلیدی در روابط بین انسان‌ها بازی می‌کند: نقشی که کلیه فعالیت‌های انسان، از سطحی‌ترین تا پیچیده‌ترین شکل آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. فناوری‌های جدید اطلاعاتی و تحولات بنیادین در چرخه سنتی اطلاعات، برای تولید و استفاده از اطلاعات بسترهای نوینی را فراهم آورده است. پیشرفت‌های اخیر در این حوزه، همه امور از جمله کتابخانه‌ها را تحت تأثیر قرار داده است؛ بنابراین، تلاش کتابخانه‌ها در این است که خود را با این فناوری‌ها هماهنگ کنند تا بتوانند هرچه بیشتر از قابلیت‌های آن در جهت اهداف خود سود ببرند (سپهر و شریفی‌نیا، ۱۳۹۰).

در عصر کنونی با موج وسیعی از اطلاعات مواجه شده‌ایم و هرروز شاهد افزایش و روند صعودی آن هستیم. با توجه به حجم اطلاعاتی از یک طرف و نقش اطلاعات در رشد و پرورش بشر و به تبع آن تمدن بشری از طرف دیگر، دستیابی به اطلاعات مفید و موردنیاز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این بین نسبت به نقش و جایگاه کتابخانه‌ها نیز به‌عنوان مراکز نگهداری و اشاعه اطلاعات و در نتیجه عملکرد آن‌ها نگاه جدیدی ایجاد شده است. کتابخانه‌ها باید خدمات موردنیاز افراد جامعه خود را که خواستار آن هستند، ارائه نمایند و در راه خدمت‌رسانی به جامعه خود هنگامی موفق خواهند شد که در ابتدا نیازهای اطلاعاتی^۱ آن‌ها را به‌عنوان کانون و محور توجه شناسایی کنند و سپس درصدد پاسخگویی به آن‌ها برآیند.

---

^۱ Information needs

مسئلاً برآوردن نیازهای اطلاعاتی جز در سایه شناسایی رفتار اطلاع‌یابی^۱ استفاده‌کنندگان میسر نخواهد شد (عاصمی و همکاران، ۱۳۹۲).

توانایی افراد برای بیان نیازهای اطلاعاتی خود یک وجه مهم از مهارت اطلاعاتی آنان است. وقتی یک نیاز اطلاعاتی به‌درستی شناسایی و بیان شده باشد، منجر به رفتار اطلاع‌یابی مناسب می‌گردد (ادبی فیروزجاه و یمینی فیروز، ۱۳۹۷). اگر از نظر فرد نیاز فزاینده‌ای برای رفع عدم اطمینان و رسیدن به نتیجه وجود داشته باشد، در ذهن آگاه فرد، مسئله بیشتر مشخص و تبدیل به نیاز اطلاعاتی می‌شود. این انگیزه خاص، نیازی را خلق می‌کند که در آخر منجر به طرح یک پرسش یا مجموعه‌ای از پرسش‌هایی از نظام اطلاع‌رسانی می‌شود (نوکاریزی و داورپناه، ۱۳۸۵). فرد باید برای شناخت نیازهای اطلاعاتی، شیوه‌های مختلف جمع‌آوری اطلاعات و همین‌طور عوامل گوناگونی را که بر نیازهای اطلاعاتی تأثیرگذار است را بداند. معمولاً برای شناخت نیازهای اطلاعاتی کاربران از رفتار اطلاع‌یابی استفاده می‌شود (یمینی فیروز و داورپناه، ۱۳۸۴).

عوامل درونی شامل خصوصیت‌های فردی، شناختی، شخصیتی و غیره و عوامل بیرونی شامل محیطی، گروه‌های اجتماعی و غیره بر رفتار اطلاع‌یابی فرد تأثیر گذارند. هر فرد با توجه به افق فکری مختص خود که شکل‌گیری آن از عوامل گوناگونی مانند منبع‌های اطلاعاتی دسترس‌پذیر، زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و عوامل فردی تأثیر می‌پذیرد، می‌تواند رفتارهای مختلفی را در فرایند اطلاع‌یابی از خود نشان دهد (مکی زاده و بیگدلی، ۱۳۹۲). از جمله مشکلاتی که در رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان می‌توان به آن اشاره کرد به شرح زیر است: عدم آشنایی دانشجویان با شیوه‌های جستجوی اطلاعات و روش پژوهش و عدم آشنایی با منابع تخصصی موجود، فقدان مهارت‌های استفاده از پایگاه‌های اطلاعات علمی و درک و کاربرد مفاهیم جستجوی پیشرفته اطلاعات، پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی و پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن و کتابخانه‌های دیجیتال (خوشیان و رضایی شریف آبادی، ۱۳۹۸).

در هر مرحله از پژوهش، دستیابی به اطلاعات صحیح و روزآمد ضروری و حائز اهمیت است. امکان دارد وجود موانعی مانند نبود آگاهی از نیازهای اطلاعاتی و شیوه‌های سریع و

^۱. Information behavior

درست دستیابی به اطلاعات، باعث فقدان دستیابی آنان به اطلاعات درخواستی شود (خسروی، ۱۳۸۸). دانشجویان به‌موجب مهارت‌های حل مسئله و خودکارآمدی برنامه‌ریزی واقع‌بینانه‌ای در انتخاب و دستیابی به اطلاعات داشته و این مهارت‌ها در ارزشیابی فرایند جستجوی اطلاعات آن‌ها را یاری می‌دهد. همچنین از آنجاکه در مورد تأثیر مهارت حل مسئله و خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی در داخل و خارج کشور پژوهش اندکی انجام شده است؛ به نظر ضروری می‌رسد که تأثیر مهارت حل مسئله و خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان بررسی شود. بنابراین با تقویت مهارت‌های حل مسئله و خودکارآمدی، علاوه بر دسترسی آسان به اطلاعات مناسب، از اضطراب و تنش‌پزوهی دانشجویان نیز در این دسترسی کاسته می‌شود (پرهام نیا و فرهیان، ۱۳۹۹).

رفتار اطلاع‌یابی مجموعه‌ای از فعالیت‌هاست که شخص برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود انجام می‌دهد و دربرگیرنده اهداف جستجوی اطلاعات، روش جستجو، مشکلات جستجو و عوامل مؤثر بر آن است. نیاز اطلاعاتی پایه اصلی رفتار اطلاع‌یابی است. درواقع با شکل گرفتن یک پرسش درون ذهن، فرد برای یافتن پاسخ به تکاپو می‌افتد و در روند یافتن پاسخ به نیاز درونی خود رفتاری از خود نشان می‌دهد که به آن رفتار اطلاع‌یابی می‌گویند (کربلا آقایی کامران و رضایی شریف آبادی، ۱۳۸۸).

فرایند تفکر منطقی و منظمی که به فرد کمک می‌کند تا زمان مواجهه با مشکلات، راه‌حل‌های زیادی را جستجو کند و از بین آن‌ها بهترین راه‌حل را انتخاب نماید، مهارت حل مسئله است. زمانی مهارت حل مسئله نمود می‌یابد که فرد برای برطرف کردن مسائل بین فردی و اجتماعی از این مهارت استفاده می‌کند (ظاهری، ۱۳۹۷).

خودکارآمدی به پاسخ این پرسش مرتبط است که آیا در این موقعیت می‌توانم این تکالیف را انجام دهم؟ باور خودکارآمدی قضاوت اشخاص درباره قابلیت‌های خود است که برای رسیدن به انواع عملکرد خاص آن‌ها را سازمان‌دهی و اجرایی کنند. بندورا^۱ خودکارآمدی را هم محصول تعامل ما با جهان و هم عامل تأثیرگذار بر کیفیت تعامل‌های ما می‌داند (شانک، ۱۹۸۱، نقل در آزنداک و آزاد عبدالله پور، ۱۳۹۷).

^۱ Bandura

پیشینه پژوهش

به جز یک مورد، پیشینه‌ای که به شکل مستقیم رابطه مهارت حل مسئله و خودکارآمدی را با رفتار اطلاع‌یابی بررسی کرده باشد یافت نشد. ولی در دهه‌های اخیر درباره مهارت حل مسئله و خودکارآمدی در داخل و خارج از کشور پژوهش‌هایی انجام شده است که با بعضی از مؤلفه‌های پژوهش حاضر قرابت دارد.

حسین زهی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله «نقش خودکارآمدی در یادگیری و موفقیت تحصیلی» بیان کردند که رابطه معنی‌داری بین موفقیت تحصیلی و خودکارآمدی وجود دارد و افزایش خودکارآمدی باعث بهتر شدن موفقیت تحصیلی می‌شود. محزون زاده بوشهری (۱۳۹۶) در مقاله «رابطه بین مهارت حل مسئله و خلاقیت دانشجویان با نقش واسطه‌گری خودکارآمدی تحصیلی: مدل‌یابی معادلات ساختاری» بیان می‌کند که مهارت حل مسئله علاوه بر تأثیر مستقیم بر خلاقیت به صورت غیرمستقیم هم از راه خودکارآمدی تحصیلی بر خلاقیت دانشجویان تأثیر دارد. به این معنی که خودکارآمدی تحصیلی می‌تواند در رابطه بین مهارت حل مسئله و خلاقیت نقش میانجی داشته باشد. خالق‌خواه و نجفی (۱۳۹۷) در مقاله «عوامل مؤثر بر خودکارآمدی دانشجویان» معتقدند: امکان افزایش خودکارآمدی دانشجویان از طریق برنامه‌های آموزشی وجود دارد و به‌طورکلی ثابت شد که برنامه‌های آموزشی بر پایه نظریه شناخت اجتماعی در این مورد موفق‌تر است. به نظر می‌رسد که خودکارآمدی دانشجویان تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد و جهت‌گیری اصلی را برای پژوهش‌های آتی، مدارک قوی ارائه شده از منابع اصلی خودکارآمدی نشان می‌دهد. پرهام‌نیا و فرهیان (۱۳۹۹) در مقاله «مهارت حل مسئله و خودکارآمدی در رفتار اطلاع‌جویی دانشجویان علوم انسانی در تدوین پایان‌نامه» بیان کرده‌اند که رابطه معناداری بین خرده مقیاس‌های «کنترل شخصی»، «سبک‌گرایی-اجتناب» و «اعتماد در حل مسئله» به‌عنوان خرده مقیاس‌های مهارت حل مسئله و متغیر خودکارآمدی به‌عنوان متغیر مستقل با رفتار اطلاع‌جویی یافته شده است. نتایج رگرسیون چندگانه حاکی از آن است که واریانس رفتار اطلاع‌جویی توانسته است با متغیرهای پیش‌بین خرده مقیاس‌های مهارت حل مسئله و متغیر خودکارآمدی به‌طور معناداری بیان شود. تفاوت معناداری بین دو گروه دختر و پسر به دست آمد؛ اما میان جنسیت و مقطع تحصیلی با مهارت حل مسئله و مقطع تحصیلی و خودکارآمدی تفاوت معناداری وجود نداشت. بریمانی (۱۳۹۹) در مقاله

«مدل ساختاری رابطه بین سلامت روانی و رضایت تحصیلی با نقش میانجی خودکارآمدی در دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد» اظهار می‌کند نتایج پژوهش حاکی از آن است که رابطه معناداری بین سلامت روانی و خودکارآمدی با رضایت تحصیلی دانشجویان وجود دارد و میزان ۶۶ درصد از رضایت تحصیلی و ۴۰/۱ درصد از خودکارآمدی توسط سلامت روانی تبیین می‌شود. همچنین متغیر خودکارآمدی نقش میانجی بر رابطه بین سلامت روانی و رضایت تحصیلی را ایفا می‌کند و شاخص‌های برازندگی مدل را نشان می‌دهد که مدل ارائه‌شده برازش مناسبی دارد. صابری‌مهر (۱۳۹۹) در مقاله «اثربخشی آموزش مهارت حل مسئله بر خودکارآمدی ادراک‌شده دانش‌آموزان دبیرستان» بیان کردند که فرضیه پژوهش مورد تأیید است و آموزش مهارت حل مسئله بر خودکارآمدی ادراک‌شده دانش‌آموزان دبیرستان تأثیر دارد. در نتیجه از آموزش مهارت حل مسئله می‌توان جهت بهبود مشکلات دانش‌آموزان از جمله افزایش خودکارآمدی آن‌ها استفاده نمود. دولانی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله «شناسایی تأثیر مدیریت دانش شخصی و رفتار اطلاع‌یابی بر خود اثربخشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز» دریافته‌اند که بین متغیرهای جنسیت، سن و مدیریت دانش شخصی در بین دانشجویان دوره‌های تکمیلی دانشگاه اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. با توجه به مقادیر ضریب مسیر بین متغیرهای مدیریت دانش شخصی و رفتار اطلاع‌یابی با خودکارآمدی رابطه معناداری برقرار است.

برونشتاین^۱ (۲۰۱۴) در مقاله «نقش خودکارآمدی ادراک‌شده در رفتار جستجوی اطلاعات دانشجویان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی» قضاوت‌هایی را که شرکت‌کنندگان در مورد توانایی‌های جستجوی خود انجام می‌دهند مورد بررسی قرار داد. این مطالعه براساس ۴ منبع اطلاعات خودکارآمدی بندورا بود: تجارب عملکرد، تجربیات جانشین مشاهده تجربیات دیگران، بازخورد اجتماعی و حالات عاطفی. یافته‌ها نشان می‌دهد که شرکت‌کنندگان سطح بالایی از خودکارآمدی را گزارش کردند و ۳ منبع از ۴ منبع اطلاعات خودکارآمدی در ساختن باورهای خودکارآمدی آن‌ها معنادار بود. موفقیت در اجرای یک کار نه‌تنها مبتنی بر داشتن مهارت‌های لازم است بلکه نیاز به اعتمادبه‌نفس برای استفاده‌ی مؤثر از این مهارت‌ها نیز

^۱ Bronstein

ضروری است. تعدادی از مطالعات ارتباط بین فکر را بررسی کرده‌اند، فرایندها و احساسات و ادراکات و نقش این عناصر در رفتار جستجوی اطلاعات کاربران نقش دارد. حالت‌هایی مانند نبود اطمینان ممکن است تأثیر مثبت و منفی در تصمیم‌گیری برای شروع یا ادامه جستجوی اطلاعات داشته باشد. هرچه جستجوگران اعتماد به نفس بیشتری داشته باشند، موفق‌ترند و هرچه دستورالعمل‌ها را مفیدتر بدانند بیشتر از آن‌ها راضی هستند و کمتر احساس ناامیدی می‌کنند. از این رو خودکارآمدی بالا به‌طور قابل توجهی بر موفقیت در انواع کارهای اطلاعاتی تأثیر می‌گذارد. دیسیه^۱ (۲۰۱۸) در مقاله «خودکارآمدی و نگرش به مهارت‌های سواد اطلاعاتی: پژوهشی بر دانشجویان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی» معتقد است، باورهای خودکارآمدی پایه و اساس انگیزه، شکوفایی و موفقیت فردی انسان است. اگر افراد بدانند وظیفه‌ای که در دست دارند فراتر از توانایی‌های آن‌ها است، برای فعالیت کمترین انگیزه را نشان می‌دهند. نگرش معمولاً نقش مهمی در مهارت دانشجویان در یک حوزه آموخته شده دارد. در این مطالعه این نتیجه حاصل شد که دانشجویان رشته کتابداری اطلاع‌رسانی از سطح بالایی از مهارت‌های سواد اطلاعاتی برای تبادل اطلاعات با همکاران برخوردارند. خودکارآمدی به باور توانایی فرد برای انجام موفقیت‌آمیز یک کار اشاره دارد. باور خودکارآمدی نشان می‌دهد که افراد تا چه حد به انعطاف‌پذیری خود حتی با وجود چالش‌ها ادامه می‌دهند و چقدر برای هر فعالیتی تلاش می‌کنند. افراد با خودکارآمدی بالا امیدوارند موفق باشند و یک فعالیت را تا نقطه پایان ادامه دهند. افراد با خودکارآمدی پایین ناامیدی را پیش‌بینی می‌کنند و از ادامه انجام فعالیت بیزار هستند. هرچه احساس کارآمدی بیشتر باشد، تداوم تلاش و تطبیق‌پذیری برجسته‌تر است که دو متغیر مهم برای حل مسئله اطلاعاتی هستند. موورثی^۲ (۲۰۱۸) در مقاله «مهارت‌های حل مسئله در میان دانشجویان دانشگاه» معتقد است، بین دانشجویان در رابطه با مهارت‌های حل مسئله بر اساس جنسیت، تفاوت سنی و وضعیت تأهل تفاوت معنی‌داری وجود ندارد و سطح مهارت‌های حل مسئله متوسط است. یکی از مواردی که کارفرمایان اغلب به‌عنوان یک کیفیت مهم در هنگام استخدام فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در نظر می‌گیرند، مهارت‌های حل مسئله آن‌ها است. دانشجویان توانایی به‌کارگیری مهارت‌های حل مسئله را در مواجهه با مسائل یا

1. Diseiye

2. Moorthi

مشکلاتی که برای آن‌ها جدید است، توسعه می‌دهند. توسعه و استفاده از مهارت‌های حل مسئله نیز یادگیری را بهبود می‌بخشد. وقتی دانشجویان از مهارت‌های حل مسئله استفاده می‌کنند، نقش دانشجو از یک گیرنده منفعل اطلاعات به یک شرکت‌کننده در ایجاد درک تغییر می‌کند. توانایی حل مسئله یک مهارت اساسی زندگی است و هدف حل مسئله، ارائه راه‌حل‌های صحیح برای مسائل ساختاریافته است. معراج و همکاران^۱ (۲۰۲۱) در مقاله «چگونه رفتار اطلاع‌یابی، فناوری‌های ضروری و تاب‌آوری عملکرد تحصیلی دانشجویان را افزایش می‌دهد» بیان کرده‌اند که جستجوی اطلاعات به‌طور مثبت و معناداری بر عملکرد تحصیلی تأثیر می‌گذارد. اساساً این مطالعه نشان داد که مهارت‌های فناوری اطلاعات تأثیر مثبت و قابل توجهی بر عملکرد تحصیلی دارد. خواندن و نوشتن به‌طور قابل توجهی بر عملکرد تحصیلی تأثیر گذاشت. علاوه بر این، تاب‌آوری عملکرد تحصیلی را به‌طور مؤکد و اساساً تحت تأثیر قرار داد. همچنین این پژوهش به روابط بین رفتارهای اطلاع‌یابی، توانایی فناوری اطلاعات، ظرفیت‌های خواندن، نوشتن و قابلیت‌های تاب‌آوری و عملکرد تحصیلی دانشجویان اشاره کرد. این متغیرها تأثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دارد.

سوپرویا و همکاران^۲ (۲۰۲۲) در مقاله «نقش واسطه‌ای خودکارآمدی در رابطه بین تاب‌آوری و عملکرد تحصیلی در نوجوانی» بیان کردند که بین خودکارآمدی، تاب‌آوری و عملکرد تحصیلی همبستگی معنی‌داری وجود دارد. مشخص شد که خودکارآمدی نقش واسطه‌ای بین تاب‌آوری و عملکرد تحصیلی ایفا می‌کند که الگویی از رفتارهای انطباقی را در دانش‌آموزان نوجوان توضیح می‌دهد.

از بررسی پیشینه‌ها به این استنتاج رسیدیم که داشتن اطلاعات مناسب و کافی و استفاده از روش اطلاع‌یابی صحیح گام مهمی در انجام یک پژوهش است که لازمه آن داشتن مهارت‌هایی همچون حل مسئله و خودکارآمدی برای رسیدن به هدف و نتیجه مطلوب است. اکنون پژوهش حاضر سعی دارد که مهارت حل مسئله و خودکارآمدی در رفتار اطلاع‌یابی از جنبه انگیزه و اهداف جستجوی اطلاعات، اعتمادبه‌نفس و کنترل شخصی دانشجویان رشته

1. Miraj et al.

2. Supervia et al.

مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی را مورد بررسی قرار دهد.

از آنجایی که امروزه دانشجویان زیادی برای کسب علم به سمت تحصیلات تکمیلی سوق پیدا کرده‌اند و مهم‌ترین هدف این دوره‌ها تربیت پژوهشگر است؛ بنابراین شناخت مهارت‌های حل مسئله و خودکارآمدی برای نیل به رفتار اطلاع‌یابی صحیح از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همچنین از آنجاکه در مورد تأثیر مهارت حل مسئله و خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی در داخل و خارج کشور پژوهش اندکی انجام شده است؛ به نظر ضروری می‌رسد که تأثیر مهارت حل مسئله و خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان بررسی شود. بدین منظور با توجه به مبانی نظری موجود به چهار پرسش پاسخ داده می‌شود که عبارت‌اند از:

۱. شناسایی میزان مهارت‌های حل مسئله دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی

۲. شناسایی میزان خودکارآمدی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی

۳. تعیین تأثیر مهارت حل مسئله بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی

۴. تعیین تأثیر خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی

فرضیه‌های پژوهش

۱. مهارت‌های حل مسئله بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دانشگاه‌های تهران مؤثر است.

۲. خودکارآمدی عمومی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دانشگاه‌های تهران مؤثر است.

روش پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر ۳۲۷۸ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی مشغول به تحصیل در ۹ دانشگاه دولتی شهر تهران (الزهر، تربیت مدرس، تهران، خوارزمی، شاهد، شهید بهشتی، علامه طباطبائی، علوم پزشکی تهران و علوم پزشکی ایران) هستند. ۲۳۴ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. ابزار گردآوری داده‌ها با استفاده از سه پرسشنامه شامل ۸۰ پرسش بوده است؛ الف) پرسشنامه مهارت حل مسئله: پرسشنامه حل مسئله ۳۲ پرسش با طیف لیکرت در سه

خرده مقیاس اعتماد به حل مسائل، سبک گرایش-اجتناب و کنترل شخصی است. (ب) پرسشنامه خودکارآمدی عمومی: این پرسشنامه شامل ۱۷ پرسش با طیف لیکرت است. (ج) پرسشنامه پژوهشگر ساخته رفتار اطلاع‌یابی: این پرسشنامه شامل ۳۱ پرسش با طیف لیکرت است.

برای تحلیل پژوهش از آمار استنباطی شامل ضریب چولگی و ضریب کشیدگی، ماتریس همبستگی، آزمون تی مستقل و آزمون رگرسیون استفاده شد. همچنین جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. استفاده شده است. با توجه به نرمال بودن داده‌ها، از آزمون رگرسیون برای شناسایی تأثیر حل مسئله و خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی استفاده شد.

پرسشنامه خودکارآمدی استاندارد و دارای روایی و پایایی بوده است و برای تعیین روایی صوری دو پرسشنامه مهارت حل مسئله هپنر^۱ و پرسشنامه پژوهشگر ساخته رفتار اطلاع‌یابی، پرسشنامه‌ها در اختیار هفت نفر از اساتید و صاحب‌نظران حوزه‌ها قرار گرفته و مورد تأیید بوده است و نیز ضریب پایایی کل پرسشنامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که نشان از درستی و قابلیت اطمینان این پرسشنامه است. مقدار آلفای کرونباخ ۳۱ گویه متغیر رفتار اطلاع‌یابی برابر با ۰/۷۳ و مقدار آلفای کرونباخ ۳۲ گویه متغیر حل مسئله برابر با ۰/۷۱ است که از پایایی قابل قبولی برخوردار است.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نشان داد ۷۲/۶ درصد از پاسخگویان زن و ۲۷/۴ درصد مرد بودند که ۶۴/۱ درصد پاسخگویان دانشجوی رشته مدیریت و ۳۵/۹ درصد پاسخگویان دانشجوی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی بودند. همچنین ۷۵/۶ درصد آن‌ها دانشجوی کارشناسی ارشد و ۲۴/۴ درصد دانشجوی دکتری بودند.

پرسش اول پژوهش: میزان مهارت حل مسئله دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی چقدر است؟

^۱. Heppner

جدول ۱- آزمون t تک نمونه‌ای مؤلفه‌های متغیر مهارت‌های حل مسئله دانشجویان

ارزش آزمون = ۳							مؤلفه‌ها
۰.۹۵ اطمینان بین تفاوت‌ها		Sig	ت میانگین	Df	T	میانگین	
حد بالا	حد پایین						
۰/۳۴	۰/۲۰	۰/۰۰۱	۰/۲۷	۲۳۳	۷/۸	۳/۲۷	اعتماد به حل مسئله
۰/۳۷	۰/۲۳	۰/۰۰۱	۰/۳۰	۲۳۳	۸/۸	۳/۲۳	سبک گرایش اجتناب
۰/۴۸	۰/۳۳	۰/۰۰۱	۰/۴۰	۲۳۳	۱۰/۳	۳/۴۰	کنترل شخصی
۰/۳۸	۰/۲۷	۰/۰۰۱	۰/۳۲	۲۳۳	۱۱/۸	۳/۳۲	مهارت حل مسئله

با توجه به اینکه سطح معناداری برای همه مؤلفه‌های مهارت‌های حل مسئله برابر ۰/۰۰۱ است که مقدار آن از سطح ۰/۰۱ کم‌تر است. همچنین سطح معناداری متغیر مهارت‌های حل مسئله رفتاری برابر با ۰/۰۰۱ است که از سطح اطمینان ۰/۰۱ کم‌تر است؛ بنابراین، می‌توان گفت که مهارت‌های حل مسئله دانشجویان دانشگاه‌های تهران بالاتر از حد متوسط است و در وضعیت مطلوبی قرار دارد.

جدول ۲- بررسی نرمال بودن متغیر خودکارآمدی عمومی

آزمون کولموگروف و اسمیرونف		مقدار بحرانی	کشیدگی	چولگی	متغیر
سطح معناداری	آماره				
۰/۰۶۵	۰/۰۵۷	۱/۲۴	-۰/۵۶۹	۰/۰۳	خودکارآمدی عمومی

همان‌طوری که در جدول ۲ قابل مشاهده است ضرایب چولگی و کشیدگی متغیر خودکارآمدی عمومی در بازه $[-۲, +۲]$ است. می‌توان گفت که متغیر خودکارآمدی عمومی نرمال است. همچنین نتایج آزمون کولموگروف و اسمیرونف و مقدار سطح معناداری ($\text{Sig} = ۰/۰۶۵$) بیش‌تر از ۰/۰۵ است؛ و ادعای نرمال بودن داده‌های خودکارآمدی عمومی پذیرفته می‌شود.

پرسش دوم پژوهش: میزان خودکارآمدی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی چقدر است؟

جدول ۳- آزمون t تک نمونه‌ای مؤلفه‌های متغیر خودکارآمدی عمومی دانشجویان

ارزش آزمون = ۳							مؤلفه‌ها
۰/۹۵ اطمینان بین تفاوت‌ها		Sig	ت میانگین	Df	T	میانگین	
حد بالا	حد پایین						
۰/۶۰	۰/۵۱	۰/۰۰۱	۰/۵۶	۲۳۳	۲۳/۷	۳/۵۶	انگیزه
۰/۵۲	۰/۴۳	۰/۰۰۱	۰/۴۸	۲۳۳	۲۱/۶	۳/۴۸	تمایل به ادامه
۰/۴۸	۰/۳۹	۰/۰۰۱	۰/۴۴	۲۳۳	۱۹/۳	۳/۴۴	پافشاری
۰/۵۳	۰/۴۵	۰/۰۰۱	۰/۴۹	۲۳۳	۲۳/۰	۳/۴۹	خودکارآمدی عمومی

با توجه به اینکه سطح معناداری برای همه مؤلفه‌های خودکارآمدی عمومی برابر ۰/۰۰۱ است که مقدار آن از سطح ۰/۰۱ کم‌تر است. همچنین سطح معناداری متغیر خودکارآمدی عمومی رفتاری برابر با ۰/۰۰۱ است که از سطح اطمینان ۰/۰۱ کم‌تر است؛ بنابراین، می‌توان گفت که خودکارآمدی عمومی دانشجویان دانشگاه‌های تهران بالاتر از حد متوسط است و در وضعیت مطلوبی قرار دارد.

پرسش سوم پژوهش: مهارت حل مسئله بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی چه تأثیری دارد؟

جدول ۴- نتایج ماتریس همبستگی بین متغیر مهارت حل مسئله و رفتار اطلاع‌یابی

متغیرها	اعتماد	گرایش اجتناب	کنترل شخصی	حل مسئله	انگیزه	اهداف	ماهیت و نوع	اطلاع‌یابی
اعتماد	۱							
گرایش اجتناب	۰/۷۹**	۱						
کنترل شخصی	۰/۴۸**	۰/۵۴**	۱					
مهارت حل مسئله	۰/۸۳**	۰/۸۷**	۰/۷۸**	۱				
انگیزه	۰/۲۷**	۰/۲۳**	۰/۳۲**	۰/۳۲**	۱			
اهداف	۰/۲۸**	۰/۲۵**	۰/۳۱**	۰/۳۲**	۰/۶۴**	۱		
ماهیت و نوع	۰/۲۵**	۰/۲۰**	۰/۱۷**	۰/۲۴**	۰/۵۵**	۰/۶۸**	۱	
رفتار اطلاع‌یابی	۰/۳۱**	۰/۲۶**	۰/۳۰**	۰/۳۳**	۰/۸۲**	۰/۸۳**	۰/۸۱**	۱

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری آزمون پیرسون که برابر با $0/001 =$ (Sig) است، رابطه بین مهارت حل مسئله و رفتار اطلاع‌یابی در سطح ۹۹ درصد معنادار است. جهت رابطه مذکور مثبت است؛ یعنی به موازات افزایش مهارت حل مسئله مقادیر میزان رفتار اطلاع‌یابی افزایش می‌یابد و بالعکس. شدت رابطه بین دو متغیر نیز متوسط ($0/33$) است. بین مؤلفه‌های مهارت‌های حل مسئله و رفتار اطلاع‌یابی رابطه معناداری وجود دارد؛ به عبارت دیگر بین اعتماد به حل مسئله $0/31$ ، سبک گرایش-اجتناب $0/26$ و کنترل شخصی $0/30$ با رفتار اطلاع‌یابی در سطح اطمینان $0/99$ رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۵- خلاصه مدل متغیر مهارت‌های حل مسئله بر رفتار اطلاع‌یابی

مدل	همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعدیل شده	خطای استاندارد	Sig
۱	۰/۳۵	۰/۱۲۷	۰/۱۱۶	۰/۷۳۳	۰/۰۰۱

مؤلفه‌های مهارت حل مسئله وارد معادله شده‌اند که مقدار ضریب همبستگی آن با اطلاع‌یابی $0/35$ و مقدار ضریب تعیین $0/127$ است که نشان می‌دهد حدود $12/7$ درصد از تغییرات اطلاع‌یابی مربوط به مؤلفه‌های مهارت‌های حل مسئله است و بقیه تغییرات مربوط به عوامل دیگر است؛ بنابراین فرض پژوهش تأیید و فرض صفر رد شد و نشان می‌دهد مهارت حل مسئله بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تأثیر دارد.

پرسش چهارم پژوهش: خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی چه تأثیری دارد؟

جدول ۶- نتایج ماتریس همبستگی بین متغیر خودکارآمدی عمومی و رفتار اطلاع‌یابی

متغیرها	آغازگری	تمایل به ادامه	پافشاری	خودکارآمدی	انگیزه	اهداف	ماهیت و نوع	اطلاع‌یابی
آغازگری رفتاری	۱							
تمایل به ادامه	$0/78^{**}$	۱						
پافشاری در تکلیف	$0/80^{**}$	$0/85^{**}$	۱					

متغیرها	آغازگری	تمایل به ادامه	پافشاری	خودکارآمدی	انگیزه	اهداف	ماهیت و نوع	اطلاع‌یابی
خودکارآمدی عمومی	۰/۸۴**	۰/۸۶**	۰/۸۷**	۱				
انگیزه	۰/۲۳**	۰/۲۳**	۰/۲۰**	۰/۲۴**	۱			
اهداف	۰/۲۲**	۰/۲۶**	۰/۲۴**	۰/۲۵**	۰/۶۴**	۱		
ماهیت و نوع	۰/۲۶**	۰/۲۵**	۰/۲۴**	۰/۲۷**	۰/۵۵**	۰/۶۸**	۱	
رفتار اطلاع‌یابی	۰/۲۷**	۰/۲۹**	۰/۲۶**	۰/۲۹**	۰/۸۲**	۰/۸۳**	۰/۸۱**	۱

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری آزمون پیرسون که برابر با $(0/01) = \text{Sig}$ است، رابطه بین خودکارآمدی عمومی و رفتار اطلاع‌یابی در سطح ۹۹ درصد معنادار است. جهت رابطه مذکور مثبت است؛ یعنی به موازات افزایش خودکارآمدی عمومی مقادیر میزان رفتار اطلاع‌یابی افزایش می‌یابد و بالعکس. شدت رابطه بین دو متغیر نیز متوسط $(0/29)$ است. بین مؤلفه‌های خودکارآمدی عمومی و رفتار اطلاع‌یابی رابطه معناداری وجود دارد؛ به عبارت دیگر بین گرایش به آغازگری $0/27$ ، تمایل به ادامه $0/29$ و پافشاری در تکلیف $0/26$ با رفتار اطلاع‌یابی در سطح اطمینان $0/99$ رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۷- خلاصه مدل متغیر خودکارآمدی عمومی بر رفتار اطلاع‌یابی

مدل	همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعدیل شده	خطای استاندارد	Sig
۱	۰/۳۴	۰/۱۱۴	۰/۱۰۳	۰/۳۳	۰/۰۰۱

مؤلفه‌های خودکارآمدی عمومی وارد معادله شده‌اند که مقدار ضریب همبستگی آن با اطلاع‌یابی $0/34$ و مقدار ضریب تعیین $0/114$ است که نشان می‌دهد حدود $11/4$ درصد از تغییرات اطلاع‌یابی مربوط به مؤلفه‌های خودکارآمدی عمومی است و بقیه تغییرات مربوط به عوامل دیگر است؛ بنابراین فرض پژوهش تأیید و فرض صفر رد شد و نشان می‌دهد خودکارآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تأثیر دارد.

نتیجه گیری

بر اساس نتایج آزمون پیرسون، بین مؤلفه‌های خودکارآمدی و رفتار اطلاع‌یابی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ همچنین بین مؤلفه‌های مهارت حل مسئله و رفتار اطلاع‌یابی و نیز میان خودکارآمدی و مهارت حل مسئله هم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

یافته‌های حاصل از تحلیل این پژوهش با نتایج پژوهش‌های پیشین از جمله پژوهش حسین‌زهی و همکاران (۱۳۹۵)، محزون‌زاده بوشهری (۱۳۹۹) و پرهام‌نیا و فرهیان (۱۳۹۹) همسو است. از جمله پرهام‌نیا و فرهیان (۱۳۹۹) در پژوهشی که با هدف مهارت حل مسئله و خودکارآمدی در رفتار اطلاع‌جویی دانشجویان علوم انسانی در تدوین پایان‌نامه انجام دادند بدین نتیجه رسیدند که رابطه معناداری بین مؤلفه‌های مهارت حل مسئله و خودکارآمدی با رفتار اطلاع‌جویی وجود دارد. بریمانی (۱۳۹۹) در مقاله مدل ساختاری رابطه بین سلامت روانی و رضایت تحصیلی با نقش میانجی خودکارآمدی در دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد اظهار می‌کند نتایج پژوهش حاکی از آن است که رابطه معناداری بین سلامت روانی و خودکارآمدی با رضایت تحصیلی دانشجویان وجود دارد. صابری‌مهر (۱۳۹۹) در مقاله اثربخشی آموزش مهارت حل مسئله بر خودکارآمدی ادراک‌شده دانش‌آموزان دبیرستان بیان کردند از آموزش مهارت حل مسئله می‌توان جهت بهبود مشکلات دانش‌آموزان از جمله افزایش خودکارآمدی آن‌ها استفاده نمود. همچنین با پژوهش‌های بروشتاین (۲۰۱۴) و دیسیه (۲۰۱۸) همسو است که دیسیه (۲۰۱۸) در پژوهشی که با هدف خودکارآمدی و نگرش به مهارت‌های سواد اطلاعاتی، پژوهشی بر دانشجویان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی انجام دادند، دریافتند که اگر توانایی آنان برای انجام یک فعالیت کم باشد، انگیزه خود را برای انجام آن فعالیت از دست می‌دهند. معراج و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله چگونه رفتار اطلاع‌یابی، فناوری‌های ضروری و تاب‌آوری عملکرد تحصیلی دانشجویان را افزایش می‌دهد بیان کرده‌اند روابط بین رفتارهای اطلاع‌یابی، توانایی فناوری اطلاعات، ظرفیت‌های خواندن، نوشتن و قابلیت‌های تاب‌آوری تأثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دارد. سوپرویا و همکاران (۲۰۲۲) در مقاله نقش واسطه‌ای خودکارآمدی در رابطه بین تاب‌آوری و عملکرد تحصیلی در نوجوانی بیان کردند خودکارآمدی نقش واسطه‌ای بین تاب‌آوری و عملکرد تحصیلی ایفا می‌کند.

به‌منظور انجام آزمون تفاوت متغیرها برحسب رشته تحصیلی از آزمون تی استفاده شده

است. نتایج نشان می‌دهد در میزان مهارت حل مسئله و خودکارآمدی بین دانشجویان رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی در هیچ سطح اطمینانی تفاوت معنادار مشاهده نشد. در میزان رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان رشته مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی در سطح اطمینان ۰/۹۵ مشاهده شد و میانگین رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از رشته مدیریت بیشتر است.

براساس نتایج به‌دست‌آمده، میزان مهارت حل مسئله و خودکارآمدی و همچنین رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان در حد متوسط است. در بین سه مؤلفه مهارت حل مسئله، کنترل شخصی دارای بیشترین مقدار و اعتماد به حل مسئله دارای کمترین مقدار است که نشانگر عدم اعتماد به توانایی فرد در حل مسئله است؛ زیرا افراد به توانایی خود در حل مسئله اعتماد ندارند و با خودکنترلی از رسیدن به پاسخ درست و حل مسئله اجتناب می‌کنند. از میان مؤلفه‌های خودکارآمدی بیشترین مقدار مربوط به گرایش به آغازگری رفتار و کمترین مقدار مربوط به پافشاری در تکلیف است که می‌تواند نشانه فقدان پذیرش شکست از طرف فرد و شروع رفتار بعدی باشد. از آنجایی که فرد تحمل شکست را ندارد بعد از سپری کردن اندکی از مسیر در صورتی که پیشرفتی حاصل نشود، سریعاً مسیر دیگری را جهت اجتناب از ناکامی جایگزین مسیر قبلی می‌کند. همچنین از بین مؤلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی بیشترین مقدار مربوط به ماهیت و نوع اطلاعات مورد جستجو و کمترین مقدار مربوط به انگیزه است که نشان می‌دهد نوع و موضوع منابع اطلاعاتی عامل تعیین‌کننده جستجو است. چون دانشجویان انگیزه و تمایلی برای رسیدن به موضوع مدنظر از روش و موضوعات مختلف ندارند، سعی می‌کنند تنها موضوع موردنظر را مورد شناسایی قرار داده و تنها راجع به همان موضوع اقدام به جمع‌آوری اطلاعات نمایند. همچنین نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد از آنجایی که اعتماد به حل مسئله در بین دانشجویان کم است، آن‌ها انگیزه کافی برای رسیدن به اطلاعات را ندارند و در نتیجه در انجام کار و تکلیف خود پافشاری نمی‌کنند و آن را نیمه‌کاره رها می‌کنند. دانشجویان زمانی که احساس نیاز به اطلاعات می‌کنند، برای حل آن باید مهارت حل مسئله و خودکارآمدی خود را تقویت کنند که تقویت این مهارت‌ها باعث افزایش اعتماد به نفس می‌شود و انگیزه لازم را به دست می‌آورند تا در مسیر خود بهتر و با پافشاری بتوانند به کار خود ادامه دهند و آن را به اتمام برسانند، در نتیجه احساس رضایت بیشتری در زندگی دارند. این افراد

هنگام مواجهه با مشکلات از کوشش خود نمی‌کاهند و به راه‌حل‌های سطح پایین فکر نمی‌کنند. وقتی انگیزه درونی افراد برای کسب اطلاعات افزایش می‌یابد تأثیر مثبت روی خودباوری آن‌ها داشته و این خودباوری به‌نوبه خود بر روی خودکارآمدی آن‌ها در حل مسائل می‌انجامد. عملکرد افراد از عقاید خودکارآمدی آن‌ها تأثیر می‌پذیرد. کنترل باورهای شخص در استفاده از توانایی‌های آن‌ها بر سطح عملکردشان بسیار مهم بوده و بر چگونگی رفتار آن‌ها تأثیر می‌گذارد.

پیشنهاد می‌شود برای افراد دورهای مهارتی و روانشناسی و غیره برای اینکه فرد خود را باور کند گذاشته شود و هرچه این دوره‌ها به‌صورت گروهی برگزار شود می‌تواند باعث اعتماد و انگیزه بیشتر فرد شود.

منابع

- آزفنداک، کژال و آزاد عبدالله‌پور، محمد (۱۳۹۷). رابطه خوش‌بینی تحصیلی با مشغولیت تحصیلی در دانشجویان. *جامعه‌شناسی آموزش و پرورش*، ۴ (۱): ۷۶-۶۳.
- ادبی فیروزجاه، حسین و یمینی فیروز، مینا (۱۳۹۷). بررسی رفتار اطلاع‌یابی در محیط کتابخانه‌های دیجیتال دانشگاهی (مطالعه موردی: کتابخانه دیجیتالی دانشگاه علامه طباطبایی). *فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، ۱۱ (۴۰): ۸۳-۷۱.
- بریمانی، ابوالقاسم (۱۳۹۹). مدل ساختاری رابطه بین سلامت روانی و رضایت تحصیلی با نقش میانجی خودکارآمدی در دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد. *علوم تربیتی: نشریه راهبردهای شناختی در یادگیری*، ۸ (۱۴): ۹۳-۷۳.
- پرهام‌نیا، فرشاد و فرحان، مجید (۱۳۹۹). مهارت حل مسئله و خودکارآمدی در رفتار اطلاع‌جویی دانشجویان علوم انسانی در تدوین پایان‌نامه. *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۳۱ (۱): ۷۸-۶۶.
- حسین‌زهی، دربخت، جنگی‌زائی، نسرین و ناهوکی، عبدالسلام نصرت (۱۳۹۵). نقش خودکارآمدی در یادگیری و موفقیت تحصیلی. *دومین کنفرانس ملی راهکارهای توسعه و ترویج آموزش علوم در ایران*، تیر، ۱-۱۶.
- خالق‌خواه، علی و نجفی، حبیبه (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر خودکارآمدی دانشجویان. *رویش روانشناسی*، ۷ (۱۲): ۲۹۰-۲۷۱.
- خسروی، مریم (۱۳۸۸). بررسی و مقایسه‌ی رفتار اطلاع‌یابی مراجعان به کتابخانه‌ی پژوهشگاه اطلاعات

- و مدارک علمی ایران. فصلنامه کتاب، ۷۷(۱)، ۱۷۴-۱۵۹.
- خوشیان، ناهید و رضایی شریف‌آبادی، سعید (۱۳۹۸). درآمدی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و رویکرد آن‌ها در استفاده از منابع اطلاعاتی الکترونیکی (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز). *مطالعات دانش‌شناسی*، ۵(۱۸): ۱۰۸-۸۳.
- دولانی، عباس، قدرتی، پریسا و کربلا آقایی کامران، معصومه (۱۴۰۱). بررسی تأثیر مدیریت دانش شخصی و رفتار اطلاع‌یابی بر خود اثربخشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز. *پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۲(۲): ۱۰۰-۷۶.
- سپهر، فرشته و شریفی‌نیا، علی اصغر (۱۳۹۰). مطالعه تطبیقی نرم‌افزارهای کتابخانه دیجیتال کد منبع باز. فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)، ۳(۱۲): ۳۹-۲۸.
- صابری‌مهر، محبوبه (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش مهارت حل مسئله بر خودکارآمدی ادراک‌شده دانش‌آموزان دبیرستان. هفتمین کنفرانس ملی علوم اجتماعی و روانشناسی ایران، تهران، اسفند، ۱-۱۰.
- ظاهری، الهام (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین حل مسئله، مهارت‌های زندگی و سلامت روان دانش‌آموزان مقطع متوسطه. دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم اجتماعی، کرج، ۱-۱۵.
- عاصمی، عاصفه، رجایی‌پور، سعید، اورعی، نرگس و میرزایی، علی‌اکبر (۱۳۹۲). بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی: مطالعه موردی واحد نجف‌آباد. فصلنامه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی، ۲(۳): ۲۶-۱۳.
- کربلا آقایی کامران، معصومه و رضایی شریف‌آبادی، سعید (۱۳۸۸). بررسی پژوهش‌های رفتار اطلاع‌یابی در ایران: مطالعه کتاب‌سنجی. *مجله کتابداری*، ۴۳(۵۰): ۶۹-۴۵.
- محزون‌زاده بوشهری، فاطمه (۱۳۹۶). رابطه بین مهارت حل مسئله و خلاقیت دانشجویان با نقش واسطه‌گری خودکارآمدی تحصیلی: مدل‌یابی معادلات ساختاری. *فصلنامه علمی پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۶(۴): ۵۰-۲۷.
- مکی‌زاده، فاطمه و بیگدلی، زاهد (۱۳۹۲). نظریه شناخت اجتماعی: رویکردی مؤثر در رفتارهای اطلاعاتی. *پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۴(۲): ۱۴۷-۱۳۱.
- نوکاریزی، محسن و داورپناه، محمدرضا (۱۳۸۵). تحلیل الگوهای رفتار اطلاع‌یابی. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۹(۲): ۱۵۵-۱۲۱.
- یمین‌فیروز، موسی و داورپناه، محمد (۱۳۸۴). نیاز اطلاعاتی، رفتار و الگوی اطلاع‌یابی. *فصلنامه کتاب*، ۱۶(۳): ۱۳۲-۱۲۳.

References

- Adabi Firouz Jah, H., & Yaminifirouz, M. (2017). Investigation of information seeking behavior in the environment of academic digital libraries (case study: Allameh Tabatabai University digital library). *Scientific Quarterly (Library and Information Sciences and Information Technology)*, 11 (40): 71-83. [In Persian]
- Asemi, A, Rajaipour, S, Orei, N, Mirzaei, A (2012). Investigating the information-seeking behavior of post-graduate students of Islamic Azad University: a case study of Najaf Abad branch. *Information Systems and Services Quarterly*, 2 (3): 13-26. [In Persian]
- Az fendak, K., & Azad Abdulahpour, M. (2017). The relationship between academic optimism and academic engagement in students. *Sociology of Education*, 4 (1): 63-76. [In Persian]
- Barimani, A. (2019). Structural model of the relationship between mental health and academic satisfaction with the mediating role of self-efficacy in graduate students. *Educational Sciences: Journal of Cognitive Strategies in Learning*, 8 (14): 73-93. [In Persian]
- Bronstein, J. (2014). The Role of Perceived Self-Efficacy in the Information Seeking Behavior of Library and Information Science Students. *The Journal of Academic Librarianship*, 40 (2): 101-106.
- Diseiye, O.(2018). Self-Efficacy and Attitude towards Information Literacy Skills: A Study on Library and Information Science Students. *Amity Journal of Training and Development*, 3 (1): 1-11.
- Dolani, A., Ghodrati, P., & Karbala Aghaei Kamran, M. (2023). Investigating the effect of personal knowledge management and information-seeking behavior on the self-efficacy of graduate students of Tabriz University. *Library and Information Research Journal*, 12 (2): 76-100. [In Persian]
- Hossein Zahi, D., Jangi Zaei, N., & Nahoki, A. (2015). The role of self-efficacy in learning and academic success. The second national conference on strategies for the development and promotion of science education in Iran. Tir, 1-16. [In Persian]
- Karbala Aghaei Kamran, M., & Rezaei Sharifabadi, S (2009). Research on information seeking behavior in Iran: a bibliometric study. *Library magazine*, 43 (50): 45-69. [In Persian]
- Khaliqkhan, A., & Najafi, H. (2017). Factors affecting students' self-efficacy. *Development of psychology*, 7 (12): 271-290. [In Persian]
- Khosravi, M. (2009). Investigation and comparison of the information-seeking behavior of the visitors to the library of the Research Institute of Scientific Information and Documents of Iran. *Book Quarterly*, 77. [In Persian]

- Khushian, N., & Rezaei Sharifabadi, S. (2018). An introduction to the information-seeking behavior of post-graduate students and their approach to using electronic information sources (case study: Islamic Azad University, Shiraz branch). *Scientific studies*, 5 (18): 83-108. [In Persian]
- Mahzounzadeh Bushehri, F. (2016). The relationship between problem solving skills and students' creativity with the mediating role of academic self-efficacy: structural equation modeling. *A scientific, research quarterly of innovation and creativity in humanities*, 6 (4): 27-50. [In Persian]
- Makizadeh, F., Bigdeli, Z. (2012). Social cognition theory: an effective approach in information behaviors. *Librarianship and information research paper*, 4 (2): 131-147.
- Miraj, M., Chuntian, L., Mohd Said, R., Osei-Bonsu, R., & ur Rehman, R. (2021). How Information-Seeking Behavior, Essential Technologies, and Resilience Enhance the Academic Performance of Students. *Frontiers in Psychology*, 12: 1-13.
- Moorthi, S. (2018). Problem Solving Skills Among College Students. *International Journal of Innovative Research Explorer*, 5 (4): 207-214.
- Nokarizi, M., & Davrpanah, M. (2005). Analysis of information seeking behavior patterns. *Library and information*, 9(2): 121-155. [In Persian]
- Parham Nia, F., & Farhian, M. (2019). Problem solving skills and self-efficacy in the information-seeking behavior of humanities students in thesis writing. *National studies of library and information organization*, 31 (1): 66-78. [In Persian]
- Saberimehr, M. (2019). *The effectiveness of problem solving skills training on the perceived self-efficacy of high school students*. The 7th National Conference of Social Sciences and Psychology of Iran, Tehran, Esfand, 1-10. [In Persian]
- Sepehr, F., & Sharifinia, A. (2013). A comparative study of open source digital library software. *Scientific Quarterly (Library and Information Sciences and Information Technology)*, 3 (12): 28-39. [In Persian]
- Supervia, U. P., Bordas, S. C., & Robres, Q. A. (2022). The Mediating Role of Self-Efficacy in the Relationship Between Resilience and Academic Performance in Adolescence. *Learning and Motivation*, 78 (2): 101-814. www.Elsevier.com/locate/L&M

- Yamin Firouz, M. & Davar Panah, M. (2004). Information need, behavior and pattern of information seeking. *Book Quarterly*, 16 (3): 123-132. [In Persian]
- Zahri, E. (2017). *Investigating the relationship between problem solving, life skills and mental health of secondary school students*. The 12th International Conference of Psychology and Social Sciences, Karaj, 1-15. [In Persian]